

Borgerpanel om dyrevelfærd

Baggrundsmateriale og vidensgrundlag

FORORD

Der har været rift om pladserne i Borgerpanelet om Dyrevelfærd. Over 491 borgere spredt over hele landet med forskellige baggrunde har ønsket at blive ét af de 36 medlemmer i borgerpanelet. Det er vi utroligt glade for. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri er opdragsgiver på borgerpanelet, og har brug for jeres input og synsvinkler på spørgsmålet herunder.

Opgave og spørgsmål

Det er en politisk ambition at styrke dyrevelfærden. Danmark er verdens største producent af grisekød målt per indbygger, og griseproduktionen er en central søjle i det danske fødevarerhverv samt udgør en traditionsrig del af den danske madkultur. Bedre dyrevelfærd i fremtidens griseproduktion skal findes i en balancegang i vores samfund mellem by og land, mellem forbrugernes forventninger og producenternes vilkår i et globalt marked og mellem økonomisk bæredygtighed og etisk ansvar.

Borgerpanelet har samlet til opgave at svare på følgende kerneopgave:

Vi har brug for borgerpanelets hjælp til at forestille os en fremtid for dansk griseproduktion, der forener ansvar for dyrevelfærd med forventninger til pris og produktion af grise.

INFORMATIONSMATERIALE

For at hjælpe jer godt i gang med arbejdet har vi samlet dette informationsmateriale, som du kan dykke ned i. Del 1 handler om Borgerpanelet om Dyrevelfærd og forklarer processen og din rolle heri. Del 2 er et informationsmateriale der giver et overblik over hvad dyrevelfærdsbegrebet betyder, et indblik i historien om rammerne om dyrevelfærden for grise i Danmark, og fakta om status for dyrevelfærden i dag. Til sidst vil du blive introduceret for "trilemmaet" som en måde at forstå hvordan dyrevelfærd, forbrugernes rolle, og erhvervets konkurrenceevne alle kan påvirke hinanden.

God fornøjelse og tak for din deltagelse.

Venlig hilsen

Tredjepartssekretariatet for Borgerpanelet om Dyrevelfærd

Democracy X og We Do Democracy

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	2
Opgave og spørgsmål	2
Informationsmateriale	2
Del 1 – Introduktion til borgerpanelet	4
<i>Introduktion – metode og kerneopgave</i>	<i>4</i>
<i>Organisering – format og roller</i>	<i>4</i>
<i>Borgerpanelets mandat</i>	<i>5</i>
<i>Dine rettigheder som medlem af Borgerpanelet om Dyrevelfærd</i>	<i>7</i>
<i>OECD's principper for deliberative processer.....</i>	<i>7</i>
Del 2: Vidensmateriale	9
<i>Hvad dette materiale gør og ikke gør</i>	<i>9</i>
<i>Hvad er dyrevelfærd?</i>	<i>9</i>
<i>Historien om rammerne for grisenes velfærd</i>	<i>10</i>
1990'erne	10
2000'erne	11
2010'erne	11
2020'erne	11
<i>Status på dyrevelfærden for grise i dag.....</i>	<i>11</i>
<i>Fakta og viden om griseproduktionen i dag.....</i>	<i>12</i>
<i>Lovgivning.....</i>	<i>13</i>
<i>Trilemmaet.....</i>	<i>15</i>
Rådgivningsgruppen.....	16
<i>Peter Sandøe.....</i>	<i>16</i>
<i>Lene Juul Pedersen.....</i>	<i>16</i>
<i>Mickey Gjerris</i>	<i>16</i>
Ressourceliste	17
Mine noter.....	18

DEL 1 – INTRODUKTION TIL BORGERPANELET

Introduktion – metode og kerneopgave

Velkommen til *Borgerpanelet om Dyrevelfærd*.

Et borgerpanel er et demokratiformat, hvor en repræsentativ gruppe af borgere mødes for at blive enige om anbefalinger på et problem, der vedrører os alle sammen. Dette borgerpanel handler om at finde balancerne og prioriteringerne i fremtidens dyrevelfærd for grise i Danmark.

I er som medlemmer blevet inviteret til at deltage af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, der som opdragsgivende offentlig myndighed har forpligtet sig til at behandle de anbefalinger, I som borgerpanel finder frem til. Borgerpanelet mødes over flere gange for sammen at blive klogere på emnet og hinandens perspektiver og derefter udarbejde fælles anbefalinger.

Det problem, I skal komme med anbefalinger til at løse, er fastlagt i Danmarks første dyrevelfærdsaftale, 'Sammen om dyrene', der blev vedtaget den 9. februar 2024. Et bredt flertal i Folketinget har nedsat borgerpanelet for at styrke den demokratiske inddragelse i dyrevelfærds-mæssige spørgsmål og modtage anbefalinger med udgangspunkt i de dyr, hvor der er størst dyrevelfærds-mæssige udfordringer. Denne afgrænsning er grundlag for jeres kerneopgave. Aftaleparterne er partierne Socialdemokratiet, Venstre, Moderaterne, Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre, Dansk Folkeparti og Alternativet.

I er som medlemmer blevet udvalgt ved lodtrækning, så I afspejler den bredere offentlighed – i dette tilfælde Danmarks befolkning. På den måde tager borgerpanelets medlemmer samtalen på vegne af denne bredere offentlighed.

Et borgerpanel er en åben proces, hvor programmer, referater og præsentationer altid gøres offentligt tilgængelige.

Borgerpanelet følger den internationale organisation OECD's principper for deliberative processer, som bygger på erfaringer fra over 800 deliberative borgerpaneler, borgersamlinger og borgerting i hele verden. På baggrund af en tværgående undersøgelse har OECD udviklet vejledende principper for, hvad der karakteriserer en god deliberativ proces. Læs mere om OECD's principper på side 7-8 eller her: [Link til OECDs principper](#).

Organisering – format og roller

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri er opdragsgiver. Det betyder, at ministeriet har forpligtet sig på at svare på jeres anbefalinger og sørge for, at de bliver drøftet blandt aftalepartierne bag 'Sammen om dyrevelfærd' og i Folketingets relevante udvalg. Som en del af opfølgningen vil anbefalingerne blive vurderet af Det Dyreetiske Råd samt blive fagligt kvalificeret af Fødevarestyrelsen.

For at sikre en uvildig proces er der nedsat et uafhængigt eksternt sekretariat – et såkaldt tredjepartssekretariat. Sekretariatet står for at designe processen og gennemføre borgerpanelets

arbejde. Det er nedsat, fordi der skal være armslængde mellem ministeriet på den ene side og jer medlemmer af borgerpanelet på den anden.

Sekretariatet ledes af We Do Democracy og Democracy X, som har til opgave at sikre en god proces, og at borgerpanelets medlemmer får relevant viden om området og når i mål med at udarbejde de endelige anbefalinger. Det er medlemmerne af borgerpanelet, der selv udvikler og skriver de endelige anbefalinger, som præsenteres og overleveres til Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

For at hjælpe med den rette faglighed er der tilknyttet en rådgivergruppe til borgerpanelet. Medlemmerne af rådgivergruppen er aktive i forskningsverdenen, uafhængige og udvalgt på baggrund af deres professionelle virke. Rådgivergruppen hjælper ved at udvælge viden, der skal belyse kerneopgaven, samt udpege oplægsholdere og viden, som borgerpanelets medlemmer må ønske at få belyst.

Opdragsgiver: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Borgerpanelets rådgivergruppe: Peter Sandøe, professor, Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab på Københavns Universitet, Mickey Gjerris, lektor, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet og Lene Juul Pedersen, professor, Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet. Find en beskrivelse af rådgivergruppens medlemmer på side 16.

Tredjepartssekretariat: We Do Democracy er en socialøkonomisk virksomhed, som er ekspertrådgivere i demokrati og deltagelse. Democracy X er en erhvervsdrivende fond med fokus på borgerinddragelse og samfundsforandring. Vi er derfor på dit og de andre medlemmers hold. Vores mål er, at borgerpanelet bliver en god proces og får mest mulig indflydelse på fremtidens dyrevelfærd.

Borgerpanelet: 36 repræsentative borgere i Danmark. Medlemmernes opgave er at komme med fælles anbefalinger og svar til kerneopgaven. Det sker, ved at medlemmerne i løbet af panelets varighed lærer og laver fælles rådslagning med afsæt i viden fra eksperter, andre medlemmer og øvrige bidragsydere til processen. Det er medlemmernes stemmer, viden, erfaringer og prioriteringer, der er i centrum. Anbefalingerne vil være den centrale genstand for den videre politiske proces, efter at borgerpanelet er færdigt.

Observatører: For at sikre transparens i processen er der ved udvalgte samlinger mulighed for, at observatører kan følge med i processen. Observatørerne må ikke påvirke eller blande sig i processen. Der vil være åbne og lukkede dele af borgerpanelsamlingerne, fx når medlemmerne delibererer og har brug for arbejdsro.

Borgerpanelets mandat

Borgerpanelets mandat er den forpligtelse, som ministeriet har indgået i forbindelse med borgerpanelet, og som følger OECD's principper for deliberative processer. Mandatet

foreskriver, hvad ministeriet er forpligtet til at gøre med jeres anbefalinger, uanset hvordan de ender med at se ud.

Når Borgerpanelet om Dyrevelfærd mødes og udvikler anbefalinger, er det på baggrund af følgende aftale med opdragsgiveren:

- Opdragsgiver giver borgerpanelet mandat til at udarbejde uvildige anbefalinger, som kan anvendes politisk, indenfor det valgte tema om dyrevelfærd.
- Opdragsgiver vil støtte op om borgerpanelets arbejde og udvise respekt for medlemmernes anbefalinger – uanset andre politiske dagsordener og strategier.
- Opdragsgiver forpligter sig til at behandle anbefalingerne i ministeriet, herunder sørge for, at de bliver drøftet blandt aftalepartierne, samt at de er tilgængelige for relevante udvalg og Folketinget.
- Opdragsgiver forpligter sig til at give en status til borgerne i løbet af 6 måneder efter anbefalingernes aflevering, som omfatter en opfølgning med resultaterne af det Dyreetiske Råds vurderinger, Fødevarestyrelsens faglige kvalificeringer samt status på, hvordan anbefalingerne er blevet drøftet blandt aftalekredsen eller anvendt politisk, i det omfang opdragsgiver har kendskab hertil. Inden for 24 måneder (forventeligt 2028) udarbejdes endnu en opfølgning på, hvordan anbefalingerne er blevet anvendt politisk, i det omfang opdragsgiver har kendskab til det.
- Medlemmerne af borgerpanelet har til opgave at arbejde inden for rammen af borgerpanelets kerneopgave og søge anbefalinger, der rummer bredden af medlemmernes holdninger.
- Medlemmerne kan gøre brug af minoritetsudtalelse.
- Opdragsgiver er ikke forpligtet til politisk at følge eller vedtage borgerpanelets anbefalinger.

Dine rettigheder som medlem af Borgerpanelet om Dyrevelfærd

Som medlem af Borgerpanelet om Dyrevelfærd har du nogle rettigheder, der er gode at være bevidst om. Dine rettigheder som medlem af borgerpanelet er:

- Du har ret til at deltage i alle samlinger, som bliver arrangeret i forbindelse med borgerpanelet.
- Du har ret til at stille spørgsmål til valg af eksperter, oplægsholdere og indhold.
- Du har ret til at foreslå og anmode om supplerende viden og holdninger fra andre eksperter.
- Du har ret til at tilkendegive, hvis du har mistillid til hovedfacilitatorens neutralitet ift. proces og borgerpanelets tema.
- Du har ret til at påpege, hvis du oplever, at ikke alle får lige ret til taletid i gruppearbejdet.
- Du har ret til at deltage i diskussionen og udformningen af anbefalinger.
- Du har ret til ikke at være afsender på de anbefalinger, som du ikke kan vedkende dig.
- Du har ret til alene eller i en gruppe at udarbejde en mindretalsudtalelse, der vil blive inkluderet i slutproduktet til beslutningstagerne.
- Du har ret til ikke at udtale dig om borgerpanelets arbejde til blandt andet pressen.
- Du har ret til ikke at blive omtalt i andres udtalelser om borgerpanelets arbejde.
- Du har ret til at få at vide, hvordan der efterfølgende arbejdes videre med borgerpanelets anbefalinger.
- Du har ret til at være anonym i offentligheden omkring din deltagelse i borgerpanelet.

Hvis du bliver kontaktet af pressen og gerne vil deltage i et interview, har du ret til at rådføre dig med tredjepartssekretariatet på forhånd.

ANSVAR OG FORTROLIGHED

Som medlem af Borgerpanelet om Dyrevelfærd repræsenterer du både dig selv, men også mange andre borgere, som ligner dig i fx alder, køn, bopæl og livssituation. Du deltager derfor i panelet på vegne af en bredere gruppe af medborgere, der deler nogle af de samme rammer og erfaringer som dig.

Derudover har du som medlem også et ansvar for at passe på borgerpanelets øvrige medlemmer. Borgerpanelet om Dyrevelfærd er et fortroligt rum, og alle skal trygt kunne dele deres personlige historier, oplevelser og synspunkter. Derfor beder vi alle medlemmer om at lytte og udvise respekt, når andre deler deres perspektiver på emnet – især, hvis man selv er uenig.

OECD's principper for deliberative processer

Borgerpanelet om Dyrevelfærd er en såkaldt deliberativ proces, som skal leve op til 11 principper, der er fastlagt af OECD.

En deliberativ proces er en proces, hvor deltagerne lytter til hinanden, reflekterer, modtager viden og overvejer forskellige synspunkter, før de træffer en fælles beslutning. Det handler ikke bare om at stemme eller give sin mening – men om at reflektere sammen, være åben over for nye perspektiver og nå frem til velovervejede anbefalinger eller løsninger i fællesskab. Man kan sige, at det er en slags grundig og fælles tænkning, hvor alle stemmer tæller, og vi tager beslutninger i fællesskab.

Principperne peger på, hvordan man sikrer borgerpanelets uafhængighed og legitimitet, samtidig med at man skaber en god, inkluderende proces for både borgere og politikere. Principperne har til formål at sætte en fælles international standard for deliberative processer.

Principperne er:

1. **Formål:** Borgerpanelet skal have et tydeligt formål, der er knyttet til et reelt, afgrænset politisk problem.
2. **Mandat:** Beslutningstagerne forpligter sig offentligt til at besvare eller agere på borgernes anbefalinger inden for et rimeligt tidsrum.
3. **Gennemsigtighed:** Den deliberative proces er offentlig og mulig at følge. Alle procesmaterialer er offentligt tilgængelige.
4. **Inklusion:** Der tages hensyn til, at forskellige grupper i samfundet skal kunne deltage.
5. **Repræsentation:** Borgerpanelets medlemmer anses som et mikrokosmos af den bredere befolkning.
6. **Information:** Borgerpanelets medlemmer skal have adgang til bred, relevant og tilgængelig information og ekspertise.
7. **Fælles drøftelser:** Medlemmerne skal gennem processen finde et fælles beslutningsgrundlag for deres anbefalinger til beslutningstagerne. Dette forudsætter aktiv lytning, vægtning og overvejelse af forskellige perspektiver samt mulighed for, at alle medlemmer kan tale og bidrage.
8. **Tid:** Deliberation kræver tid til, at medlemmerne kan fordybe sig og reflektere over den viden, de introduceres for, for dermed at kunne udvikle informerede anbefalinger til et komplekst politisk spørgsmål.
9. **Armslængde:** Processen skal organiseres med afsæt i et tredjepartssekretariat, der er uafhængigt af opdragsgiver, interessenter og lobbyorganisationer.
10. **Privatliv:** Borgerpanelets medlemmers privatliv skal respekteres og beskyttes mod uønsket opmærksomhed i medier.

11. **Evaluerings:** Borgerne skal have mulighed for en anonym evaluering af processen efter en række objektive kriterier (fx kvantitet og diversitet i informationer, mængden af tid til læring og faciliteringens uafhængighed).

DEL 2: VIDENSMATERIALE

Hvad dette materiale gør og ikke gør

Dette hæfte er udarbejdet for at give borgerpanelet et fælles udgangspunkt for at drøfte dyrevelfærd for gris i Danmark. Hæftet har til formål at understøtte en åben og oplyst samtale ved at introducere centrale begreber, problemstillinger og dilemmaer, som præger området i dag. Ambitionen i materialet er ikke at give forslag til løsninger, men at gøre det muligt for deltagerne panelet at forholde sig reflekteret til et komplekst samfundsspørgsmål.

Hæftet gør ikke krav på at udpege den rigtige løsning, og det søger ikke at fremhæve bestemte interesser eller perspektiver, men er baseret på bred ekspertviden, og kvalitetstjekket af Borgerpanelets rådgivningsgruppe. Det er heller ikke tænkt som en facitliste over, hvordan dyrevelfærd bør forstås eller forbedres. I stedet lægger hæftet op til, at borgerpanelet selv undersøger, hvilke hensyn der skal vægtes, og i så fald hvordan, og hvilke veje fremad der opleves som rimelige og acceptable.

Hvad er dyrevelfærd?

Når vi taler om dyrevelfærd for grise, handler det ikke kun om, hvorvidt dyrene er fri for sygdom eller skader, men også om, hvilke muligheder de har for at udfolde adfærd og have oplevelser, der bidrager positivt til deres liv.. Forståelsen af dyrevelfærd har ændret sig markant over tid. Tidligere blev god dyrevelfærd ofte forstået som, at dyrene var sunde og produktive. I dag er der bred enighed om, at dette er forsimplet. Kulturen i Danmark har udviklet sig i retning af højere forventninger til dyrevelfærd, men også i retning af mindre daglig konfrontation med dyrenes liv. Der er færre danskere der arbejder med dyr i hverdagen, og de fleste har aldrig været i en moderne grisestald. Samtidig har forskning i dyrs adfærd, sanser og mentale kapaciteter bidraget til en bedre forståelse af hvad der påvirker dyr og hvordan de opfatter det miljø de lever i. F.eks. hvad det betyder for dyrets velfærd at de har mulighed for at udføre naturlig adfærd, få opfyldt adfærdsmæssige behov, have handlemuligheder og kontrol over eget liv og undgå vedvarende stress og smerter.

I den biologiske forskning indenfor dyrs velfærd anvendes i dag primært den såkaldte 5-domæne-model som ramme for forstå og vurdere dyrevelfærd. Modellen tager udgangspunkt i, at dyrevelfærd i sidste ende handler om dyrets mentale tilstand, og at denne påvirkes af fire andre, tæt forbundne domæner. Modellen peger på, at forhold som foder, plads, klima, sygdomsforebyggelse og mulighed for bevægelse og social kontakt ikke er mål i sig selv, men har betydning fordi de påvirker hvordan dyret oplever sit liv.

Samtidig giver modellen plads til både at identificere belastninger og at tale om positiv velfærd, f.eks. når grise har mulighed for at rode, udforske og udvise arts-typisk adfærd. Selvom 5-domæne modellen er bredt anerkendt som en faglig ramme, giver den ikke i sig selv svar på hvornår

De 5 domæner

Ernæring
Miljø
Sundhed
Adfærd
Mental tilstand

at

velfærden er "god nok". Biologisk viden kan vise, hvordan dyr påvirkes af forskellige vilkår, men den kan ikke i sig selv afgøre, hvilke belastninger der er acceptable, eller hvilket niveau af velfærd der bør tilstræbes. Disse spørgsmål kræver etiske overvejelser om ansvar, hensyn og prioriteringer. Derfor er det nødvendigt både at forstå, hvordan grise påvirkes af de produktionssystemer, de indgår i, og at forholde sig til, hvilke niveauer af belastning og trivsel samfundet finder acceptable. Desuden har dyrevelfærd også betydning for andre end dyrene selv. Måden dyr holdes på kan påvirke miljøet, økonomien, arbejdsvilkår, naboer og forbrugere. Derfor indgår dyrevelfærd i en bredere samfundsmæssig sammenhæng, hvor hensyn til dyr, mennesker og omgivelser ofte skal afvejes mod hinanden. Dyrevelfærd kan altså ikke reduceres til et rent biologisk spørgsmål, men heller ikke afgøres uafhængigt af viden om grises behov og oplevelser. Det er netop i spændingsfeltet mellem viden, værdier, og samfundsmæssige prioriteringer, at spørgsmålene om dyrevelfærd opstår og hvor borgerpanelets arbejde får sin relevans. Med dette for øje, vil du nu blive præsenteret for en kort gennemgang af udviklingen i rammerne for dyrevelfærd i Danmark.

Historien om rammerne for grisenes velfærd

Mennesker har i århundreder levet i en tæt relation til grise og udnyttet deres ressourcer i forskellige produktionsformer, fra historiske små familiebesætninger, til nutidens store intensive produktioner, hvor grise ofte bliver sendt rundt imellem besætninger på tværs af landegrænser. Det betyder at man kunne starte en fortælling om grisenes velfærd et vilkårligt sted i vores historie i Danmark. Men vi vælger at starte fortællingen i 1990, da det er i denne periode den moderne højt specialiserede og industrialiserede griseproduktion for alvor gør sit indtog i Danmark. Dette er en kort gennemgang, og du kan læse mere ved at følge de links til yderligere information, som du kan finde i slutningen af dette hæfte.

1990'ERNE

I 1990'erne bliver dyrevelfærd som selvstændigt fagligt og politisk tema mere tydeligt, i takt med intensiveringen af produktionen. Måden at forstå dyrevelfærd i griseproduktionen udvides fra primært at omhandle sundhed og produktivitet til også at omfatte dyrenes trivsel og mulighed for at udfolde naturlig adfærd. Det kan blandt andet ses ved at Det Dyreetiske Råd i 1993 afgav en principiel udtalelse om griseproduktion og dyrevelfærd. Rådet kritiserede især den udbredte brug af meget restriktive opstaldningssystemer for søer og pegede på, at grisene havde begrænsede muligheder for at udøve naturlig adfærd. Det blev fremhævet som etisk problematisk, at dyrene i vid udstrækning blev tilpasset til produktionssystemerne, blandt andet igennem indgreb som halekupering, frem for at forbedre dyrenes levevilkår. Udtalelsen markerede et tidligt fagligt og etisk fokus på sammenhængen mellem produktionsmetoder og grisenes velfærd. I 1997 udløste mediedækning af forholdene for fikserede søer i dansk griseproduktion en omfattende offentlig debat, noget vi også har set eksempler på i efteråret 2025. Debatten blev samlet op af regeringen og den daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) og førte efterfølgende til politiske initiativer, herunder lovgivning som brød med den hidtidige udbredte brug af permanent fiksering af drægtige søer. Før ændringen blev søer ofte holdt individuelt fikseret gennem store dele af

drægtigheden. Med den nye lovgivning blev det et krav, at søer fra fire uger efter inseminering og frem til én uge før faring skulle holdes løsgående i grupper. Implementeringen skete gradvist over de efterfølgende år, i takt med at stalde blev ombygget, og de faktiske forbedringer i søernes levevilkår skete derfor løbende efter lovens vedtagelse.

2000'ERNE

Efter 1997 frem mod 2013 skete der en løbende udvikling i minimumsregler og ordninger: der blev indført regler om faste gulve og rodemateriale som minimumskrav. Men samtidig skete der en stærk intensivering i produktionen. Søerne blev presset hårdere, blandt andet ved at pattegrisene blev taget fra søerne ved 3-4 ugers alderen, så søerne hurtigere kunne blive drægtige igen, og løsdriftssystemerne afledte nye velfærdsproblemer relateret til ustabile flokke og deraf følgende rangkampe og sultrelaterede kampe om adgang til foderet. Slagtegrisene blev i stigende grad holdt uden berigelse, halekuperede, i ustabile flokke og på minimal plads. Søerne blev avlede for øget kuldstørrelse, hvilket førte til en øget pattegrisedødelighed. Der er i perioden en løbende politisk og offentlig konflikt imellem produktionen og dyrevelfærdsinteressenter med forskellig intensitet.

2010'ERNE

Debatten omkring grisenes levevilkår og velfærd er fortsat igennem 2000'erne og 2010'erne, men blusser op igen, og drejer sig denne gang især om lange transporttider, pattegrisedødelighed, halekupering, rodematerialer og sodødelighed. Dan Jørgensen (S) gør det til en mærkesag for sig som fødevareminister. Derfor indkalder Dan Jørgensen i 2014 til det såkaldte "Svinetopmøde". Mødet samlede erhverv, forskere, myndigheder og organisationer og markerede, at grisevelfærd igen var højt på den politiske dagsorden. Resultatet blev dog primært dialog og frivillige initiativer frem for bindende regulering. Mødet bidrog til øget opmærksomhed, men førte ikke til gennemgribende forbedringer af grisenes velfærd, som mange havde håbet. Svinetopmødet står derfor i dag som et eksempel på både styrken og begrænsningen ved dialog- og frivillighedsbaserede tilgange: Det skabte politisk momentum og fælles erkendelse, men førte ikke til gennemgribende forbedringer. Blandt andet som konsekvens af svinetopmødet er denne tid præget af en udbygning af brancheordninger og markedsdrevne tiltag, herunder brancheinitiativer om højere pattegriseoverlevelse og bedre uddannelse af personale der arbejder i besætningerne. Markedsdrevne tiltag inkluderer nye dyrevelfærdsmærker og introduktion af flere "specialprodukter" med dyrevelfærd i fokus. Dyrevelfærdshjerterne som mange kender, bliver introduceret i 2017.

2020'ERNE

I starten af 2020'erne lykkes det et borgerdrevet initiativ i EU at få sat buropstaldning af produktionsdyr på dagsordenen. I juni 2021 forpligter EU sig til at udfase bure for produktionsdyr, men senere bliver introduktionen af den nye lovgivning forsinket, hvilket fører til retssager. EU planlægger nu at fremlægge lovgivningen som en del af en større EU dyrevelfærdspakke i efteråret 2026. Derfor vides det endnu ikke hvilken effekt denne lovpakke kan have for grisene i Danmark. Som minimum må det forventes at denne aftale sætter minimumskrav for fiksering af søer i perioden hvor de føder og dier deres unger (farestalden). I 2024 bliver aftalen "Sammen om

dyrene" indgået af regeringen, SF, LA, KF, RV, DF og ALT. Denne proces er et element i denne aftale.

Status på dyrevelfærden for grise i dag

Den historiske gennemgang viser, at der siden begyndelsen af 1990'erne har været betydelig politisk, faglig og offentlig opmærksomhed på dyrevelfærd i griseproduktionen. Perioden har været præget af nye minimumsregler, gentagne politiske initiativer, omfattende debat samt en lang række frivillige branche- og markedsdrevne tiltag. Samtidig har forbrugerne en central rolle, idet grisekød fortsat er den mest købte kødtype i Danmark og udgør en væsentlig del af danskernes samlede kødforbrug. I 2013 udgjorde grisekød ca. 56% af den gennemsnitlige danskers kødindtag. På trods af dette er der i dag bred enighed blandt faglige eksperter om, at disse indsatser samlet set ikke har ført til de ønskede og varige forbedringer i grisenes velfærd, eller ført til en betydeligt forbedret dyrevelfærdsstandard. Tværtimod peger nyere vurderinger og benchmark-analyser på, at helt centrale velfærdsproblemer fortsat eksisterer, og at processen på flere områder har været præget af stagnation. Dyreetisk råd siger i deres udtalelse om griseproduktion fra 2025: *"Rådet konstaterer, at diskussionen om dyrevelfærd i svineproduktionen har stået på i årtier uden at føre til den forventede forbedring for dyrene i produktionen"*. Markedsdrevne virkemidler har heller ikke haft den forventede effekt. Således var andelen af de danske forbrugeres køb grisekød med et velfærdsmærke i 2024 nede på 10% - et fald på 5 procentpoint i forhold til 2021, formodentlig som konsekvens af høje fødevarerpriser og generel usikkerhed. Det har ført til en voksende erkendelse af, at de hidtidige virkemidler og tiltag har haft en begrænset effekt, og at der derfor er behov for at gentænke rammerne for, hvordan dyrevelfærd i griseproduktionen kan sikres fremadrettet, da der stadig er betydelige velfærdsproblemer for grisene.

Fiksering af søer under redebygning, faring (fødsel af grise) og den efterfølgende pasning og diegivning er fortsat normen. Fiksering er en markant begrænsning af soens bevægelse og forhindrer udførsel af naturlig adfærd. **Tidlig fravænning** af pattegrise ved 3-4 ugers alderen er ligeledes almindelig og er forbundet med stress, diarré, og øget sårbarhed i en kritisk fase af dyrenes liv, og den største årsag til antibiotika forbrug i produktionen af grise. **Halekupering** er fortsat udbredt (ca. 95% af danske pattegrise bliver halekuperet). Da halekupering kun er lovligt under særlige omstændigheder, peger den høje forekomst på, at problemer med halebid hænger sammen med de grundlæggende rammer for opstaldning og beskæftigelse for grisene. Samtidig er **dødeligheden blandt både søer og pattegrise** fortsat høj: 14,5% for søer, 23,3% for pattegrise i 2022, og har ikke forbedret sig betydeligt, hvilket ofte fremhæves som et tegn på et betydeligt produktionspres. For både søer, smågrise (7-30 kg) og slagtegrise gælder, at leveforholdene, er præget af **begrænset plads, et miljø uden berigelse og få muligheder for udforskning, variation og termoregulering**. Selvom grisene generelt er raske og vokser effektivt, rejser forholdene spørgsmål om deres mulighed for trivsel ud over det rent funktionelle. Til sidst har et skift mod mere specialiserede produktioner hvor grisene kun holdes i en begrænset del af deres levetid, ført til et **større transportbehov**, og større eksport af levende dyr (30 kg grise), med

medfølgende velfærdsproblemer. Dyrevelfærden for grise i Danmark i dag er altså præget af lovlige, men belastende praksisser.

Fakta og viden om griseproduktionen i dag

Der er mange måder at opgøre den danske griseproduktion på, men det er i alle tilfælde sandt, at griseproduktionen fortsat er en stor del af det dansk fødevarerhverv både målt på aktivitet, arbejdspladser og eksport. Landbrug & Fødevarer opgør, at der samlet er ca. **26.500 arbejdspladser** i direkte og indirekte relation til slagtegrise produktionen i Danmark. Dette er ud af en samlet beskæftigelse i fødevarersektoren på ca. 150.000 arbejdspladser, som i alt repræsenterer omkring 5-6% af den samlede beskæftigelse i Danmark. Samtidig viser Danmarks Statistik, at der i slagterisektoren alene var omkring **12.400 beskæftigede** i 2020, men at beskæftigelsen her har været faldende over en længere periode. Økonomisk er griseproduktionen især knyttet til eksport. Landbrug & Fødevarer angiver, at **Danmark i 2022 eksporterede grisekød for over 34 mia. kr.** Sat i perspektiv er **Danmarks samlede eksport af varer og tjenester typisk i størrelsesordenen godt 2.000 mia. kr. om året.** Strukturelt er produktionen også blevet koncentreret på færre enheder end tidligere, hvilket kan ses i tabellen herunder:

	1990	2000	2023
<i>Antal levende grise på besætningerne i mio.</i>	9,5	11,9	10,8
<i>Totalt producerede antal grise om året i mio.</i>	~17,7	~21,4	30
<i>Antal bedrifter</i>	29.903	13.231	2.131

1: Kilde: [Link til kilden](#) og Coff, Christian; Barling, David; Korthals, Michiel; Nielsen, Thorkild: *Ethical Traceability and Communicating Food*

Lovgivning

Dyrevelfærd for grise reguleres i dag af både EU-regler og nationale danske bestemmelser.

Reguleringen omfatter blandt andet krav til:

- Plads og indretning af stalde
- Strøelse og rodemateriale, så grise kan beskæftige sig og udfolde naturlig adfærd
- Håndtering af sygdom og forebyggelse, herunder brug af antibiotika
- Særlige regler for søer, smågrise og slagtegrise, som har forskellige behov
- Transport og slagtning, hvor der er krav til transporttider, behandling og minimering af stress

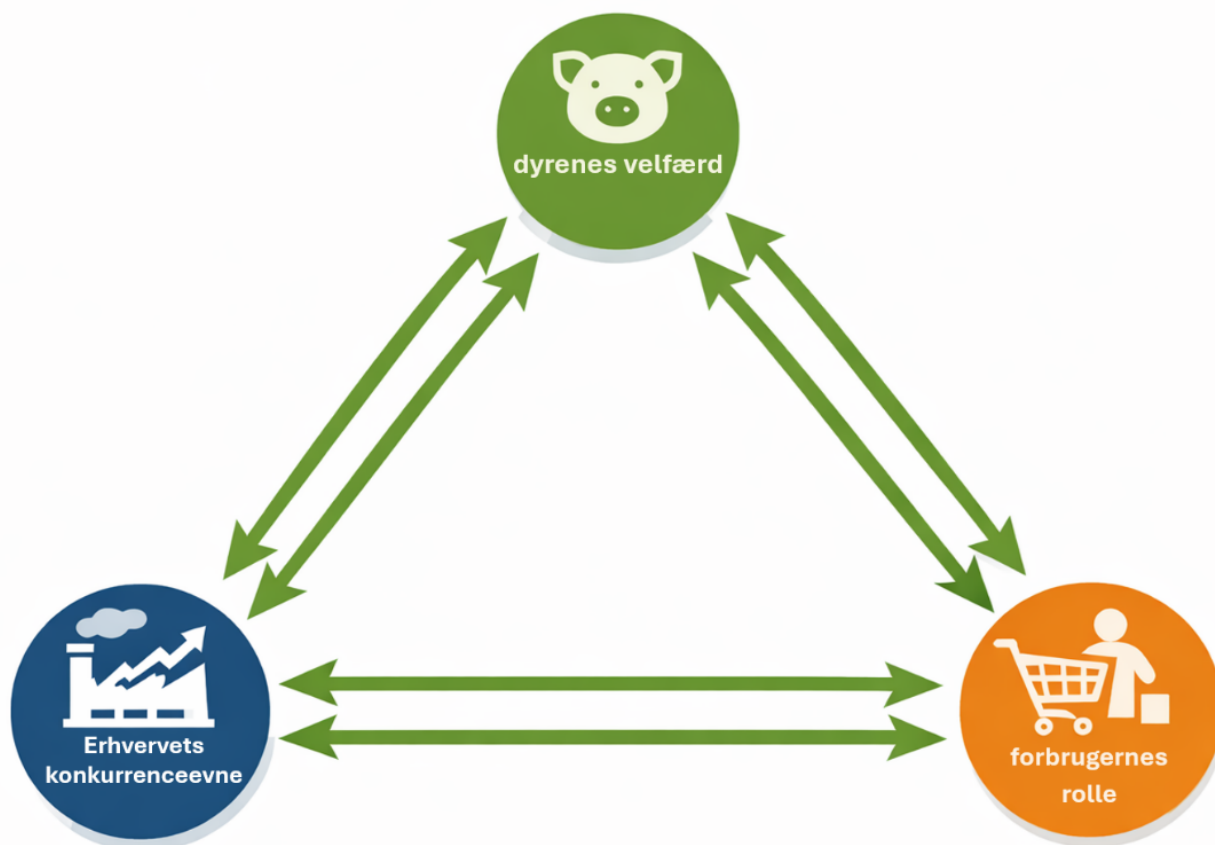
Reglerne beskriver minimumsniveauer, som alle producenter skal leve op til. Hertil kommer brancheordninger, frivillige mærker og kvalitetsprogrammer, som nogle producenter arbejder efter for at opnå højere standarder end lovgivningen foreskriver. Det bør understreges at flere faglige eksperter og rådgivende organer har udtrykt kritik af, hvordan den eksisterende dyrevelfærdslovgivning implementeres i praksis i griseproduktionen. Kritikken retter sig mod, at lovgivningens intentioner om at beskytte grisenes velfærd ofte ikke realiseres fuldt ud, selv når produktionen formelt overholder minimumskravene. Især peges der på, at åbne og fleksible regler kan være vanskelige at omsætte til ensartet praksis, og at kontrol og forvaltning ikke altid er tilfredsstillende.

Tabel 2: liste over gældende dansk lovgivning der sætter rammerne for dyrevelfærdskravene på danske griseproduktioner.

Myndighed	Lov/direktiv/forordning	Hvad bestemmer den?
Folketinget	Dyrevelfærdsloven	Sætter den overordnede ramme for reglerne om dyrevelfærd i Danmark
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Bekendtgørelse om dyrevelfærds-mæssige mindstekrav til hold af grise	Specifikke regler og mindstekrav i griseproduktionen.
EU	Rådets forordning (EF) nr. 1/2005 af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter	Beskyttelse af dyr under transport
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Bekendtgørelse om frivillig dyrevelfærds-mærkningsordning	Sætter reglerne for Dyrevelfærds-mærket som kan findes på mange animalske produkter i supermarkederne.
Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Bekendtgørelse om uddannelseskrav for den besætningsansvarlige for landbrugsmæssigt hold af grise, malkekvæg og æglæggende høner	Regler om kompetencer og uddannelse for dem der arbejder med dyr i produktionen.

Trilemmaet

Dette hæfte har beskrevet, at der i Danmark på trods af mange forskellige indsatser stadig er meget kritik af det velfærdsniveau som findes i produktionen. Det er der mange og komplekse forklaringer på som I vil blive introduceret for i løbet af processen, men en måde at forstå hvorfor det har vist sig at være så svært at opnå den ønskede effekt, er ved at se på problemet som et trilemma med tre hensyn der alle kommer i spil, og ofte kommer i konflikt med hinanden når vi vil ændre rammerne for dyrevelfærden.

De tre hensyn er 1) dyrenes velfærd, 2) erhvervets konkurrenceevne og 3) forbrugernes rolle. Denne ramme kan forhåbentlig være nyttig til at forstå nogle af de mange synspunkter I vil blive præsenteret for. Trilemmaet beskriver ikke en naturgiven begrænsning, men de spændinger, som opstår under de nuværende rammevilkår.

De tre hensyn i trilemmaet er tæt forbundne, men trækker ofte i forskellige retninger. Dyrenes velfærd handler som beskrevet ovenfor om, hvilke levevilkår grise har, og hvilke belastninger og muligheder for trivsel produktionssystemet giver dem. Erhvervets konkurrenceevne handler om, hvorvidt produktionen kan fungere økonomisk under nationale og internationale markedsvilkår. Forbrugernes rolle handler om efterspørgsel, prisfølsomhed og forventninger til både fødevarer og produktionsformer. Når der foreslås ændringer for at forbedre dyrevelfærden, vil de ofte have effekter i alle tre sider af trilemmaet, selv hvis kun ændringen griber ind i et enkelt område.

Et eksempel er fiksering af søer omkring faring. Set fra et velfærds perspektiv begrænser fiksering soens mulighed for bevægelse og naturlig adfærd i en sårbar periode. Samtidig bruges fiksering som et redskab til at reducere pattegrisedødelighed, spare plads og reducere arbejdsomkostninger for at sikre en stabil og effektiv produktion. En udfasning af fiksering kan derfor kræve ændringer i staldindretning, arbejdsgange og investeringer, som påvirker produktionens økonomi. Forbrugernes rolle kommer i spil, fordi sådanne ændringer kan føre til højere produktionsomkostninger og dermed højere priser, som ikke nødvendigvis matches af en tilsvarende ændring i efterspørgslen.

Trilemmaet kan altså være en ramme til at forstå at et problem ikke handler om manglende viden eller vilje hos én aktør, men om hvordan beslutninger i et område får konsekvenser i de andre. Forbedringer af dyrevelfærden for grise kræver derfor ofte samtidige ændringer i både produktionens rammer og i den måde ansvar og omkostninger fordeles mellem erhverv, forbrugere og samfund.

RÅDGIVNINGSGRUPPEN

Peter Sandøe

Peter Sandøe er professor i bioetik ved Københavns Universitet. Han har i forskellige roller gennem mere end 30 år beskæftiget sig med dyrevelfærds mæssige og andre etiske problemer relateret til griseproduktion. I sin nuværende forskning arbejder han bl.a. med at forstå virkemidler til at påvirke såvel forbrugere som griseproducenter til at bidrage til bedre dyrevelfærd. Foruden at skrive videnskabelige artikler og bøger, bidrager han jævnligt til den offentlige debat.

Lene Juul Pedersen

Lene er forsker i dyrevelfærd med baggrund i veterinær- og biologisk forskning. Hun arbejder med at forstå dyrs trivsel gennem observationer af adfærd, sundhed og fysiologi og med, hvordan denne viden kan anvendes i praksis.

Mickey Gjerris

Mickey Gjerris er lektor i bioetik ved Københavns Universitet. Han forsker og underviser i de etiske aspekter af menneskets forhold til naturen, herunder særligt klimaforandringer, bioteknologi anvendt på dyr og planter, fødevareproduktion mm. Derudover arbejder han med spørgsmål som natursyn, miljøetik, dyreetik og mere eksistentielle spørgsmål omkring forskellige forståelser af "det gode liv".

RESSOURCELISTE

Tema	Ressource
Benchmark for dyrevelfærd	Københavns Universitet: Benchmark for gris 2023 – hvordan har den markedsdrevne dyrevelfærd udviklet sig siden 2018?
Sammen om Dyrene aftaletekst:	Sammen om Dyrene - Aftale om dyrevelfaerd_2024-2027.pdf
Generel information om dyrevelfærd som begreb	dyrevelfærd – Lex
Det Dyreetiske Råds udtalelse om svineproduktion	Udtalelse om svineproduktion 2025.pdf
Strukturudviklingen i dansk griseproduktion	SEGES: Strukturudviklingen i dansk griseproduktion 2024 - notst 2426
Information om arbejdspladser i sektoren	L&F: arbejdspladser i relation til slagtesvin i Danmark Danmarks Statistik

MINE NOTER

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Borgerpanel om dyrevelfærd

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. On the left side, there are short vertical lines that serve as margins, creating a series of narrow columns. The paper is otherwise empty, with no text or other markings.

Opdragsgiver:

**Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri**

Sekretariat:

